

Regina Tamošaitienė: „Mes buvome labiau vertinami užsienyje“

Daiva TAMOŠAITYTĖ

Kanklininkė, dirigentė, pedagogė, nusipelnusi artistė doc. Regina Tamošaitienė (g. 1930 rugpjūčio 11 d.) atšventė garbingą 90-mečio jubiliejų. 2020 spalio 3 d. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje ją sveikino kolegos, bičiuliai, mokiniai iš Lietuvos ir užsienio. Pokalbį apie iškirstą langą į pasaulį užrašė Daiva Tamošaitytė

Kokios buvo pirmosios kelionės į užsienį? Juk reikėdavo laimėti didelius konkursus, perklausas?

Perklausos Lietuvoje būdavo simboliškos, koncertų forma. Mums konkurentų nebuvo, nes atstovavome naujam žanrui. Dar studijų metais pradėjau dirbti Jono Švedo valstybiniame dainų ir šokių ansamblyje (vėliau – „Lietuva“), kartu orkestro artistu, solistu, birbynių kvinteto ir orkestro vadovu dirbo ir mano vyras Pranas Tamošaitis. Su šiuo kolektyvu susijusios pirmosios gastrolės – nukeliavome keturiolika tūkstančių kilometrų. Vykstant į kitą valstybę, mūsų vagoną prikabindavo prie kito traukinio. Kaip solistė atlikdavau J. Švedo koncertą kanklėms. 1954 metais viena svarbesnių išvykų buvo į Lietuvos literatūros ir meno dekadą Maskvoje. J. Švedui pasiūlius, P. Tamošaitis įkūrė ansamblio kamerinę grupę, kuriai dešimtmečio proga Jadvygos Čiurlionytės siūlymu buvo suteiktas „Sutartinės“ vardas. Su kamerine grupe 1957 metais laimėjome laureato vardą sąjunginiame liaudies instrumentų ansamblių ir liaudies dainos konkurse Maskvoje. Tai buvo paruošiamasis etapas tais pačiais metais Maskvoje vykusiam VI pasaulio jaunimo ir studentų festivalio konkursui. Jame iškovojome laureato

vardą ir aukso medalį trijose kategorijose. Laureatais tapo birbynininkas ir meno vadovas Pranas Tamošaitis ir solistas Virgilijus Noreika. Jis dalyvavo liaudies dainų kategorijoje, bet mes jam akompanavome, lakstėme iš vienos repeticijos į kitą. Paskui ir atsivėrė durys į pasaulio scenas.

Regina Tamošaitienė

Tai buvo labai didelis, plačiai nuskambėjęs laimėjimas. Grįžusius jus geležinkelio stotyje pasitiko didelė minia, dūdų orkestras, spauda, aukšti pareigūnai.

Pamenu, kaip Leokadija Diržinskaitė nusiėmė pirštinę ir paspaudė man ranką. O aš buvau su pirštinėmis. Paskui dėl to labai išgyvenau!

Buvote apdovanoti įvairiais raštais, išleidote festivalinę plokštelę, pradėjote įrašus ir kitą kūrybinę veiklą. Tačiau išgarsėjus teko daugiau koncertuoti ne Lietuvoje: iš 3000 koncertų liūto dalį sudarė gastrolės. Papasakokite apie tai plačiau.

Pirmosios kelionės į užsienį buvo į Lenkiją su „Sutartine“, su Virgilijumi Noreika 1958 metais. Dvidešimt koncertų vyko Varšuvoje, Poznanėje, Krokovoje, Vroclave ir kituose miestuose. Lenkijoje viešėjome tris savaites. Tais pačiais metais su Pranu Tamošaičiu ir Antanu Žemaičiu koncertavome pasaulinėje parodoje Briuselyje „Expo 58“. Tokios rūšies atlikėjų tada dar nebuvo, buvome pirmieji,

baigę valstybinę muzikos konservatoriją, profesionalūs liaudies instrumentų katedros atlikėjai. Plaukėme nauju laivu „Michail Kalinin“ iš Leningrado į Antverpeną. Lietuvai davė tik tris vietas. Kartu vyko Didysis simfoninis orkestras, Moisejevo šokių ansamblis, kiti kolektyvai, solistai, ansambliai ir baletų artistai, atrinkti iš visų respublikų. Tai buvo pirma išvyka į „supuvusį“ kapitalistinį pasaulį: ilgai negalėjome atsikvošėti matydami aptarnavimą, gėrybių ir prekių gausą, pačią parodą. Iš honorarų nusipirkau dirbtinius „mutono“ kailinius – tokių mūsų kraštuose niekas nebuvo matęs. Maitino labai gerai. Valgėme šokoladą, kilogramą parsivežiau lauktuvių. Po koncerto „Grand Plaz“ greta rotušės vyko priėmimas, kuriame dalyvavo ir Belgijos karalius. Vilkėjome tautinius rūbus. Vienai aukštuomenės poniai jie taip patiko, kad padovanojau jai karūną. O ji nusisegė ir įteikė man dirbtinių briliantų vėrinį. Vaikštinėjome paviljonuose, po muziejus, važinėjomės elektriniais traukiniais. „Atomiumo“ bumbuluose buvo įrengti viešbučiai ir kavinės. Buvome įleisti į parlamentą ir pasėdėjome parlamentarų kėdėse.

Sutartinė Lenkijoje 1958 m.

Šaltasis karas, svarba parodyti pasauliui, kokia turtinga ir kupina talentų Tarybų Sąjunga, kokia stipri tautų draugystė. Labai atsakingi aukščiausio lygio koncertai, renginiai, priėmimai, kuriuose ansamblio vadovui tenka sakyti kalbas... Pranui Tamošaičiui teko atsakinga misija pirmą kartą istorijoje pristatyti lietuvių nacionalinį instrumentą birbynę kaip solistui, liaudies muziką, dainą ir šokį – kaip ansamblio meno vadovui. Kurti repertuarą ir įvaizdį. Tokia kryptis ir buvo – garsinti Lietuvos vardą ir profesionalų liaudies meną. Turbūt buvo nelengva?

Prisiminkime, kad buvo 1958-ieji, Prahos pavasaris. Buvome pirmieji lietuviai, išvykę už geležinės uždangos. Buvome prigrasinti su niekuo nesikalbėti, neaikčioti, laikytis atokiai, net pasirodžius pirmosioms recenzijoms užsienio spaudoje. Grįžus iš kelionių nieko negirti. Aiškinome, kad pragyvenimas brangus... Puse lūpų dalinomės išpūdžiais su Jonu Švedu, bet kalbėjomės daugiausia apie tai, kas mums rūpėjo: kokį išpūdį darė mūsų liaudies instrumentai. O išpūdis būdavo didžiulis.

Kadangi buvome kamerinė mobili grupė, mus buvo patogų visur siųsti. Su koncertais apvažiavome visas buvusias tarybines respublikas, socialistines respublikas, išvažinėjome Europą, Skandinaviją. Neužmiršamos kelionės vyko į Indiją, Nepalą, Kanadą. 1968 metais plaukdami į Kanadą, Monrealį, laivu „Aleksandr Puškin“ buvome sustoję koncertuoti Londone. 1969 metais – laivu „Litva“ gastroliavome po Viduržemio jūros šalis, sustodavome Genujoje, Stambule, Bulgarijos ir kitų šalių uostuose. Laivuose taip pat vykdavo koncertai. Daugiausia grodavome konkursinę programą: Balio Dvariono „Prie ežerėlio“, „Mažąją rapsodiją“, J. Švedo „Svajonėlę“, M. K. Čiurlionio „Noktiurną“ cis-moll, skudučių grupė atlikdavo Jurgio Gaižausko „Voveraičių šokį“. Labai gerai skambėjo Zitos Stepulienės aranžuota Aleksandro Liadovo „Muzikinė tabokinė“. Mūsų įrašą muzikologas Adeodatas Tauragis pateikė per egzaminą studentams ir jie negalėjo atpažinti, kokie instrumentai skamba! Mūsų ansamblių sudarė šešerios kanklės nuo aukštųjų iki kontrabosinių – aš, Zita Stepulienė, Irena Balčytytė, Birutė Prusevičienė, Antanas Žemaitis ir Romualdas Monkelevičius, baigęs kontraboso klasę. Syki, kai laivo denyje skambinom „Noktiurną“, prie mūsų priėjo keleivė ir pasiteiravo, ar čia tas pats Čiurlionis, kuris ir dailininkas? Labai nustebom, kad yra žmonių, kurie žino mūsų Čiurlionį. Belgijoje ir Kanadoje buvome du kartus, antrą kartą aš, Pranas Tamošaitis ir dainininkai Edmundas Kuodis su Jonu Girijotu. Koncertavome Toronte, Vankuveryje. Labai įdomios gastrolės vyko Italijoje, Vokietijoje, Olandijoje.

Koncertas Briuselyje 1958 m.

Oficialių susitikimų su užsienio lietuviais neturėjome, išskyrus grupelę žmonių, kurie norėjo išmokti groti birbyne, prašė atsiųsti plokštelių, natų, su jais Pranas susirašinėjo. Matėmės tik su giminaičiais Kanadoje. Laivui įplaukus į uostą, manęs teta Kazimiera Sakalas jau laukė, mojavo ant kranto. Pasimatėm trumpai. O antrą sykį paskambinau jai ir pranešiau, kad koncertuojame. Paskui ji atvažiavo į Lietuvą. Ir mes, jau 1988 metais, vėl apsilankėme pas tetą Kazę jau Amerikoje, Floridoje, kada tu koncertavai Majamio klube. Bendravome su Stasio Šimkaus

sūnumi Algiu, architekto Nasvyčio giminėmis, kita lietuvių išėivija, kuri mus priėmė labai šiltai. Vyko priėmimai kas savaitę pas ką nors svečiuose. Bet tai buvo asmeninė kelionė, ne su „Sutartine“.

Taigi anais laikais kontaktai buvo griežtai reguliuojami, tačiau kultūrinis darbas vyko. Sulaukdavome daug recenzijų užsienio spaudoje. Kartu su mumis, daugiausia į Europą, vykdavo Julius Finkelšteinas, kuris rašydavo straipsnius apie mus. Mus pastebėdavo, stebėdavosi unikalia kultūra, dainomis, nematytais rūbais. Ateidavo užsienyje gyvenančių lietuvių bendruomenės nariai. Tuometinis Suomijos prezidentas Kekkonenas Prano paprašė pademonstruoti birbynę. Jis stebėjosi, kad ja galima groti sudėtingiausius klasikinius kūrinus, ir apgailestavo, kad tokio nacionalinio unikalaus tembro instrumento suomiai neturi. Bet dažniausiai po valstybinio koncerto, jei nebūdavo priėmimo, mus veždavo į gyvenvietę, bendrauti užkulisiuose mados nebuvo. Kanadoje dainininkas Romanas Marijošius, sužinojęs, kad atvyksime, parengė dainą ir buvo siurprizas, kai atėjo su mumis padainuoti. O aplodismentų sulaukdavome labai daug. Lietuviai buvo išsiilgę tautiškos muzikos.

Gastrolės Kanadoje 1972 m. iš kairės: E. Kuodis, R. Tamošaitienė, P. Tamošaitis, J.

Girijotas

Po devyniasdešimtųjų, atsidarius sienoms, cenzūros neliko. Ir Ona Mikulskienė atvyko į Lietuvą, ir pasaulio lietuvių bendruomenės dalyvauja Dainų šventėse. Keičiamasi kolektyvais. Bet anais laikais tos dvi srovės tekėjo atskirai.

Po mūsų kamerinio žanro liaudies ansamblių pradėjo dygti: prie nacionalinės filharmonijos įsisteigė kvartetas (neilgai gyvavo), įvairūs trio, ansambliukai muzikos technikuose, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, kur dirbo mano studentės. Atsirado Lino Naikelienės ansamblis „Vaivora“. Buvo ir orkestrai, Kaune, Vilniuje įsikūrė dainų ir šokių kolektyvai kaip „Lietuva“ – „Nemunas“, „Šviesa“, Vilniaus universiteto ir pedagoginio instituto ansambliai. Tai vis profesionalūs, ne mėgėjiški kolektyvai, kurie skambino kitu lygiu ir naują repertuarą. Mes kūrėme ir eksperimentinę liaudies instrumentų orkestrą, parengėme dvi dviejų dalių programas ir prezentacijas su kultūros ministro Dainiaus Trinkūno palaiminimu. Deja, valstybinio finansavimo ši idėja, subūrusi daugybę entuziastų į didelį orkestrą, negavo. Tai buvo didelis praradimas mūsų kultūrai. Juk kitos šalys tokius orkestrus turi, ir turi ką parodyti užsieniui. Bet reikėtų pažymėti ir saviveiklinį medicinos darbuotojų ansamblį „Rūta“, kurį 1956 metais subūrė Pranas Tamošaitis ir jam vadovavo 24 metus. Seselės ir gydytojai, kuriuos jis pakvietė, mielai sutiko dalyvauti. Su šiuo ansambliu taip pat buvo vykstama į užsienio šalis, pelnyta apdovanojimų. O užsieny buvo žinomas Alfonso Mikulskio „Čiurlionio“ ansamblis. Su Ona Mikulskiene labai bendravo Pranas Budrius. Nežinau, kiek tokių ansamblių dar buvo.

Sveikinimai 90-mečio proga

Ir faktas, kad mes buvome labiau vertinami užsienyje. O sunkiausia groti būdavo savo gimtojoje konservatorijos salėje, nes čia – reikliausia publika. Bet ir Tėvynėje ateidavo daug klausytojų, būdavo pilnos salės.

Pedagoginėje plotmėje dažnai prisimenu mano klasėje konservatorijoje (dabartinė LMTA) studijavusią studentę iš Estijos Tuulę Kaan. Ji baigė savo nacionalinę instrumentą kanelę. Šio jubiliejaus proga ji atsiuntė man vaizdo pasveikinimą lietuviškai ir paskambino kūrinį. Su jos muzikos mokyklos mokytoja Els Roode iki šiol susirašinėjame, keičiamės sveikinimais.

R.Tamošaitienės asmeninio archyvo nuotr.

www.pasauliolietuvis.lt